

Демчик К. І. Використання «золотого правила дидактики» Я.А.Коменського для формування естетичної культури особистості / К. І. Демчик // Дидактика Яна Амоса Коменського : від минулого до сьогодення : матеріали Третьої Міжнародної Інтернет-конференції, м. Умань, 6 листопада 2015 року // FOLIA COMENIANA : вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я.А.Коменського / гол. ред. Муковіз О.П. – Умань : ФОР Жовтий О.О, 2015. – С. 43-45.

Демчик Катерина,
*к. пед. н., старший викладач кафедри теорії та методик дошкільної і початкової освіти
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ «ЗОЛОТОГО ПРАВИЛА ДИДАКТИКИ» Я.А.КОМЕНСЬКОГО ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

На сьогоднішній день сучасна система освіти з багатим арсеналом інноваційного оснащення (інтерактивні дошки, мультимедійні проектори, 3D-технології тощо) поступово починає витісняти з інструментарію педагога об'єкти живої та неживої природи, природні явища, події суспільного життя як об'єкти ознайомлення та засоби формування цілісної картини світу. Зважаючи на це, постає проблема ефективних шляхів формування естетичної культури особистості.

Загальновідомо, що формуванню естетичної культури дитини дошкільного віку, школяра чи підлітка передують сформованість основних естетичних еталонів (прекрасне, ідеальне, досконале тощо) у педагога. Реально оцінити оточуючі явища, дати їм свою оцінку зможе тільки людина з високим рівнем сформованості естетичної культури.

У ході своєї педагогічної роботи педагог повинен не лише донести своїм вихованцям досвід та знання, які він увібрав протягом свого життя, але й для кожної дитини, яка ставить вихователя своїм еталоном, беручи від нього все і наслідуючи його. Перед педагогом у свою чергу постає питання – підібрати ефективні засоби формування естетичної культури. Оскільки естетика як наука вивчає природу (функції, загальні закони і закономірності) естетичної свідомості (діяльності людини і суспільства, буття), то, на мою думку, варто звернутись до світу предметів та явищ оточуючої дійсності, які безпосередньо беруть участь у процесі становлення особистості як суб'єкта сучасної естетичної культури.

Сучасний педагог дошкільного навчального закладу, школи чи працівник сфери освіти, який виконує навчально-виховну роботу з дітьми, використовує теорії, положення провідних педагогів минулого. Найбільшої уваги заслуговує видатний чеський педагог Ян Амос Коменський, який першим у світі теоретично обґрунтував весь комплекс основних питань, які в сукупності визначають педагогіку як науку, зібравши і переробивши у своїх творах весь досвід попереднього розвитку теорії та практики навчання і виховання підростаючого покоління [2, с. 124]. Відомо, що у працях видатного педагога знайшли відображення народна чеська педагогіка, антична педагогічна спадщина, ідеї багатьох передових педагогів, а також його особистий досвід.

Проаналізувавши дидактичні положення Я.А.Коменського, виявлено, що він ґрунтував їх на сенсуалістичній основі, тобто відчуття й сприйняття – основна й головна форма достовірного пізнання. Основний принцип сенсуалізму, прибічником якого був педагог, звучить у такому формулюванні: «немає в розумі нічого такого, чого б не було в почуттях». Саме тому, на мою думку, найголовнішим принципом навчання він вважав принцип наочності. Ян Амосович був першим у світі, хто теоретично обґрунтував і детально розкрив цей принцип. Варто зазначити, що на емпіричному рівні принцип наочності застосовували й інші педагоги того часу.

Дослідник-естет Л.Р.Вишнякова трактувала «естетичну культуру особистості» як «сукупність її здібностей відчувати, переживати і перетворювати природу, суспільне життя і

саму людину у відповідності до законів краси, які відкривають шлях найбільш повного гармонійного розкриття всієї сутності людини» [1, с. 9]. Доречним підтвердженням такого визначення є думка Я.А.Коменського: «Початок пізнання завжди випливає з відчуттів, тому навчання починати не із словесного тлумачення про речі, а з реального спостереження за ними» [2, с. 126].

Як відомо, Я.А.Коменського називають «батьком дидактики», який надавав принципів наочності неабиякого значення у становленні особистості дитини. З цього принципу він вивів «Золоте правило дидактики», яке звучить так: «Нехай буде золотим правилом для тих, хто навчає: все, що тільки можна, надавати для сприймання чуттями: видиме – зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне смакові – смаком, доступне дотикові – дотиком. Якщо якісь предмети можна сприйняти одразу кількома чуттями, нехай вони зразу ж і відчуваються кількома чуттями» [3, с. 78-79].

Зважаючи на важливість естетичних почуттів у процесі формування естетичної культури особистості, потрібно враховувати, що системоутворюючим елементом естетичної культури в цілому є естетичні відносини і відповідна їм система естетичних цінностей. Естетична культура у свою чергу складається з таких «структурно-функціональних елементів: сукупність функціонуючих в суспільстві художніх цінностей, в яких об'єктивовані естетичні відносини і цінності; професійно-спеціалізована група діячів культури, що забезпечує їх функціонування; технічні засоби виробництва, тиражування і комунікації художніх цінностей; інститути, що знаходяться під контролем суспільства (музеї, театри, бібліотеки, клуби), що забезпечують функціонування естетичної культури й управління нею» [1, с. 10].

У формулюванні золотого правила прослідковується також рекомендація Я.А.Коменського користуватись у процесі навчання не лише самі предмети, але й картини, копії (репродукції), муляжі, моделі тощо. Педагог не схвалював відірване від життя словесне, пасивне навчання, тому надавав принципу наочності неабиякого дидактичного значення.

Розглядаючи зміст основного завдання наочного навчання, Я.А.Коменський вважав, що воно не лише сприятиме полегшенню свідомого, осмисленого засвоєння знань учнями, але й розвитку у них різних здібностей, а в зв'язку з цим – органів чуття [2, с. 130].

У сучасній педагогічній науці побутує думка, що Я.А.Коменський надмірно переоцінював роль і значення картинок, наочностей. Хоча для формування естетичної культури особистості визначення видатним педагогом принципу наочність як універсального можна вважати прийнятним та таким, що має право на домінанту у системі освіти в цілому.

Таким чином, великий педагог Ян Амос Коменський здійснив великий вплив на розвиток педагогічної теорії та практики у всьому світі. Свідченням цього, насамперед, є те, що з метою поліпшення шкільної справи його запрошували у різноманітні країни (Швецію, Англію, Угорщину тощо). Його підручники були перекладені на багато мов світу, і деякі з них близько півтори сотні років слугували зразками для підготовки підручної літератури іншими прогресивними педагогами. А його «золотим правилом» користуються у своїй роботі не лише педагоги ДНЗ, учителі, але й усі працівники освіти, що ще раз підкреслює його важливість та питому вагу дорогоцінного вкладу в дидактику сучасної системи освіти.

Список використаних джерел

1. Вишнякова Л.Р. Формирование эстетической культуры учащихся профтехучилищ. / Л.Р. Вишнякова. – К. : Вища школа, 1984. – 238 с.
2. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. / М.В.Левківський. – Вид. 4-те. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 190 с.
3. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посібник / Вступні нариси та упорядкування З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко; За заг. ред. З. Н. Борисової. – К. : Вища школа, 2004. – 511 с. : іл.